

RECENZE / BOOK REVIEW

Fareed ZAKARIA: Obrana liberálního vzdělání.

Praha 2017: Academia, 128 s. ISBN 978-80-200-2717-7

Uvedená kniha světově uznávaného odborníka, politologa a jednoho z nevlivnějších komentátorů západního světa, Farreda Zakarii (nar. 1964), zavede čtenáře do problematiky krize vzdělávání v humanitních a přírodovědných oborech, se kterou se jak pedagogové, tak i studenti aktuálně zabývají. Kniha vyšla v prestižním nakladatelství Academia v roce 2017 a předmluvu k českému vydání napsal profesor Andrew Lass. Kniha je rozdělena do šesti krátkých kapitol, ve kterých se Zakaria vrací do svých studentských let, ale poukazuje i na vývoj univerzitního vzdělávání od antiky po dnešní svět. Autor se zaměřuje pouze na americký typ vysokoškolského studia, ale přesto lze aplikovat jeho zkušenosti, poznatky a komentáře do poměrně velké míry i na evropské školství.

Hlavním tématem knihy je současná problematika univerzitního vzdělání, kdy mnoho mladých lidí studuje obory, které jsou laicky řečeno, na trhu práce neúčinné, nepraktické a neperspektivní. Důsledkem uvedené krize je vášnivý spor o strukturu univerzitního vzdělání, tedy to, zda má vysoká škola své studenty směřovat k hluboké, ale pouze úzce zaměřené odbornosti, jež je okamžitě aplikovatelná v technicky zaměřených oborech, nebo jestli má své svěřence směřovat ke kreativitě, aby byli schopni ihned reagovat na změny budoucího světa. Jak sám titul vypovídá, autor si volí cestu liberálně zaměřeného vzdělávání, neboť zastává názor, že hlavním smyslem vysokého školství je své svěřence učit myslet na vysoké úrovni. S autorovým tvrzením lze plně souhlasit, neboť se stejně jako autor můžeme domnívat, že se „topíme“ ve velkém množství informací, ale přesto trpíme nedostatkem vědomostí. Autor zdůrazňuje i ten paradox, proč by měla vláda neustále finančně podporovat vysokoškolské obory, jenž se špatně na trhu práce uplatňují, tedy investice, jenž se státu nikdy nevrátí.

Autor v celé své knize zdůrazňuje hodnotu, kterou přikládá vzdělanosti a akademicky vzdělaným občanům. Neboť jedině přemýšliví lidé jsou schopni plně pochopit vědu, umění a svou budoucí profesi, jenž je jednou bude žít. Neboť profese a vzdělanost se plně doplňují. Autor v uvedené knize popisuje i výhody alternativ ve školství, kdy je výuka chápána jako postupný proces, jehož cílem je ovládnutí daného předmětu. Zakaria ve své publikaci neustále zdůrazňuje bitvu, jež musí o své přežití humanitní a umělecké obory odehrávat, naproti tomu poukazuje na fanatické vzhlížení k experimentálním vědám. Nezapomíná do své publikace zapojovat i statistická šetření a výsledky z dotazníkových šetření. Například uvádí, že procento vystresovaných vysokoškoláků, kteří potřebují psychologickou pomoc, každý rok prudce narůstá. Autor

poukazuje i na dnešní velký problém ve formě webových aplikací, konzumu, reklam, které pomalu vytlačují školské vědomosti, a to pod záštitou politických vulgarit. Je nutné mít neustále na paměti, že jedním z největších přínosů liberálního vzdělání je, že neustále rozšiřuje lidský rozměr a rozhled, neboť lidská mysl se musí tvarovat do co nejlepší formy, dokud je ještě mladá, tedy hlavně na univerzitách. Nejlepším nástrojem, jak uvedeným slovům dostat, je, když budeme o něco víc využívat liberální vzdělání.

Často Zakaria hovoří o éře, která řídí technologie a globalizaci, kde cílem je získat odborné znalosti a dovednosti, tedy dle autora, jediný způsob, jak si uchovat konkurenceschopnost. Autor často používá i přímé citace. Například cituje prohlášení prezidenta Obamy z roku 2014, kdy prohlásil, že si nejlépe budou vydělávat absolventi výrobních oborů, či byznysu a nejhůře na tom budou absolventi dějin umění. Zakaria uvedené mínění nesdílí. Zakariaova idea liberálního vzdělání tím pádem silně ztrácí na přitažlivosti, neboť je silně kontraproduktivní, neboli dle uvedeného tvrzení, nemá v éře aplikací smysl, studovat liberálně zaměřené obory.

Ve druhé kapitole Zakaria popisuje vývoj vysokoškolského vzdělání, a to od antického Řecka až po současnost. U řeckého školství zmiňuje, že se žáci vzdělávali hlavně v řeckém jazyce a učili se hodnotám a pravidlům, která byla považována za stěžejní pro jejich budoucí profesi. Klíčovým prvkem samozřejmě byla tělesná zdatnost, která se dnes podle zjištění Zakarii do značné míry přehlíží. I zde hlavním tématem liberálního vzdělání byly přírodní vědy, neboť byly považovány za cestu k abstraktním znalostem. Praktický význam neměly. Humanitní předměty měly naopak mládež vést k tomu, aby byli dobrými politiky, řečníky, právníky, či jinými obchodníky. Zde je ještě viditelné, že kurikulum bylo rozděleno mezi přírodní a humanitní vědy. Dále se Zakaria v uvedené kapitole výrazně zaměřuje na třicátá a čtyřicátá léta dvacátého století, kdy bylo kurikulum založené na souboru velkých literárních děl. Podotýká, že Západ, vždy považoval za nejlepší cestu, jak dosáhnout kvalitního vysokoškolského vzdělání, velká díla jejich předků, ale i současníků. V uvedené kapitole se autor přiznává i k tomu, že během času se jeho pohled na liberální vzdělání měnil.

Dále autor uvádí, že oblíbit si učení, není vůbec nic jednoduchého, neboť dnešní svět nabízí velké množství zábavy, ale i znalostí, které jsou rychle k dostání skrze počítače, tablety, sociální sítě a chytré telefony. Rozmanitost a přitažlivost dnešních televizních pořadů a videí je uchvacující, a některé z nich jsou i velmi kreativní a intelektuálně naladěné. Přesto si autor myslí, že čtení knih je jednou z nejlepších cest, jak si osvojit skutečné znalosti a dovednosti. Pokud chceme cokoliv pochopit do hloubky, je nejlepší metodou si o tom přečíst knihu. Ale číst musíme z potěšení, nikoliv z povinnosti, jinak vše, co bylo právě uvedeno, ztrácí smysl. Neboť dobrý vzdělávací systém, a to nejenom liberálního charakteru, musí zachycovat realitu světa, ve kterém žijeme, a vychovávat k tomu, abychom uvedené realitě uměli čelit, nežli se jí vyhýbat.

Další změnou ve vztahu k liberálnímu vzdělání je odstup od přísného hodnocení, a to právě v humanitních oborech. To, že studenti dnes dosahují lepších výsledků, není způsobeno tím, že by byli chytřejší, snaživější a pilnější, ale tím, že se změnily způsoby bodového a známkového hodnocení. Avšak nejvýraznějším posunem v systému liberálního vzdělání během posledních let je degradace výuky přírodních věd a technických oborů. Autor podotýká, že nejzajímavější a nejodvážnější snaha o změnu liberálního vzdělání pro dvacáté první století se neodehrává v Americe, jak by se očekávalo, ale v Singapuru, kde vznikla nová škola svobodných umění. Uvedená univerzita má mnoho předpokladů stát se široce zaměřenou školou liberálního vzdělání. Zde se opět prověří síla konceptu liberálního vzdělání ve stále rostoucím globalizovaném světě. V kurikulu se nádherně odráží nové snahy, jak vzdělávat mladé lidi. Univerzita nese v názvu – svobodná umění a přírodní vědy a neexistují zde katedry, aby se nezpomalovala mezioborová kooperace. Studenti jsou zde nuceni přemýšlet všemocnými způsoby a dodržovat týmovou práci, neboť je důležité, aby ostatní chtěli s vámi spolupracovat, ale i vy s nimi. Je to důležitá dovednost, nikdo nechce vzdělání sólových výkonů. Neboť svět je multikulturní, takže i vzdělání by mělo být tohoto typu.

Ve třetí kapitole se autor ptá, k čemu je liberální vzdělání vlastně dobré? Zaprvé nás podle něho učí myslet, ale to důležitější je, že nás učí psát a psaní nás nutí přemýšlet. Protože ať už jednou budeme dělat cokoli, schopnost rozumně a zřetelně psát, bude naší neocenitelnou dovedností. Je nutné umět své názory, postřehy a myšlenky umět vyjadřovat hlavně písemně. Druhou výhodou liberálního vzdělání je, že nás učí mluvit. Neboť schopnost srozumitelně a dobře komunikovat je důležitou intelektuální schopností studentů, kterou velmi dobře uplatní na trhu práce. A třetí výhodou liberálního vzdělání je, že nás učí, jak se učit. Neboť poznávání je jedno velké dobrodružství. Liberální vzdělání ale dává studentům dovednost, která je připraví nejen na jejich první zaměstnání, ale i na to poslední, neboť se budou umět přizpůsobit neustálým novinkám na trhu práce. Technologie a liberální vzdělání v současném světě krácejí ruku v ruce. Na závět třetí kapitoly se autor opírá o statistická šetření a výzkumy, ze kterých jasně vyplývá, že liberální vzdělání je nejlepší způsob, jak připravovat mládež na dnešní globální ekonomiku. Velkou inspiraci vidí v zemích, jako je Singapur a Jižní Korea, která do liberálního vzdělání velmi investuje.

Ve čtvrté kapitole se autor věnuje životu Benjamína Franklina. Zdůrazňuje hlavně jeho ideu, a to, že přesně věděl, jaké vzdělání člověk potřebuje, aby se mu v životě dařilo. Vzdělání by totiž lidem mělo pomáhat nalézt tu správnou cestu, kterou se chtějí jednou vydat. V jeho koncepci bylo zahrnuté to, co my dnes chápeme jako liberální kolej. Dále svou koncepcí liberálního vzdělání pojímal tak, že je to jediná cesta k udržení demokracie.

V páté kapitole Zakaria popisuje, proč lidé touží po poznání. Vše vysvětluje na příkladu legendy o Prométheovi a Adamovi a Evě. Poukazuje na to, že lidstvo vždy

toužilo po koncepci liberálního vzdělání, ale vždy za něho zaplatilo krutou daň. Dnes je pokrok k lepšímu, tedy humanistickým myšlenkám liberálního konceptu vzdělávání, velmi viditelný. V poslední, šesté kapitole, Zakaria hovoří o tom, že přetrvávající přínos liberálního vzdělání je, že rozšiřuje náš lidský rozměr. Když totiž čteme díla velkých autorů, setkáváme se s myšlenkami, emocemi a zkušenostmi, na které bychom nemuseli nikdy narazit. To stejné platí pro studium historie, chemie či biologie. Liberální vzdělání zvyšuje naši schopnost dobře vykonávat svou profesi, ale i být dobrými partnery, rodiči a občany.

S autorovým tvrzením, co se týká liberálního vzdělání, lze souhlasit. Jistu výtku lze vyslovit k tomu, že v knize absentují přehledně zpracované statistické údaje, z dotazníkových šetření a výzkumů, které by byly zpracovány do přehledných tabulek, či grafů, protože prezentovaná čísla a procenta, která Zakaria v knize uvádí, běžnému čtenáři příliš neřeknou. Na knize lze ocenit, že do ní autor vložil vlastní zkušenosti ze studentských let na univerzitě, neboť tím pádem kniha působí autentičtěji. Zakariova kniha do jisté míry připomíná publikaci Hannah Arendt *Krize výchovy a vzdělávání*, neboť autorka v uvedené publikaci píše o velmi podobných problémech, které trápí i Zakariu. Dokonce nabízí i velmi podobné postupy při řešení daných problémů. Překvapením je i ten aspekt, že jak Hannah Arendt, tak Fareed Zakaria, dochází k velmi podobnému závěru. Na závěr lze podotknout, že kniha je velmi čtivá, nabízí velké množství informací a lze očekávat, že povzbudí mnohé čtenáře k přemýšlení a vzbudí u nich snahu, podporovat a realizovat koncept liberálního vzdělávání, neboť v něm, stejně jako sám autor, lze vidět budoucnost pro dnešní rozmanitý a rychle se měnící pracovní trh.

Bc. Nikol Vavřincová
Filozofická fakulta
Univerzita J. E. Purkyně
Ústí nad Labem